

“TA’LIMDA DIDAKTIK O’YINLAR VA PSIXOLOGIK METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI”

Qo'ysinova Gavxar Xaydaraliyevna

Toshkent shahar Xalqaro Nordik Universiteti

Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar hayotida didaktik o'yinlarning ahamiyati, o'yinning bolalar psixik taraqqiyotidagi o'rni haqida ma'lumotlar keltirilgan. Bilamizki o'yin bolalar hayotida shunday ko'p qirrali faoliyatki, unda bolalarga mansub bo'lgan mehnat ham narsalar haqida fikr mujassamlashgan. O'yinning bolalarni maftun etuvchi tomoni ana shunda.*

Kalit so'zlar: *Didaktik, bola, maktabgacha ta'lim, tarbiya, yosh, o'yin, faoliyat, mehnat, ijtimoiy.*

Muntazam ravishda o'sib borayotgan nevro'sikik stress, ijtimoiy stress, aniq axloqiy ko'rsatmalarning yo'qligi bilan jamiyatning zamonaviy turmush sharoitlari maktab tizimida bolalar salomatligini muammosini hal qilish zarur bo'lgan muhitini shakllantirib bormoqda. Psixolog S.T.Lesgaft „Bola dastlabki o'yinda tevarakatrofdagi voqea hodisaga taqlid qiladi, o'yin ijtimoiy voqealikni aks ettiradi“- deb ta'kidlagan edi. Ma'lumki bolaning yoshi ulg'ayib mustaqil harakat qilish imkoniyati oshgan sari uning atrofdagi narsa va xodisalar bo'yicha dunyo qarashi kengayib boraveradi. Bog'cha tarbiya yoshidagi bolalarni eng asosiy va yetakchi faoliyatlaridan biri o'yindir. Yetakchi faoliyat deb bolaning ayni shu yoshida tez-tez ko'zga tashlanib turadigon xattiharakatlarini aytamiz.

Yetakchi faoliyat shunday faoliyatki, bu faoliyat tufayli bolaning psixik jihatdan o'sishida jiddiy o'zgarisglar yuz beradi. Boshqacha qilib aytganda, bu faoliyat tufayli bolaning psixik jihatdan o'sishida jiddiy o'zgarishlar yuz beradi. O'yin bola hayotida mana shunday asosiy faoliyatlaridan biridir. O'yin shu qadar unversial, shu qadar ko'p qirrali va qudratli faoliyatdirki, barcha yoshdagi bolalarni o'yindan boshqa kamolga yetkazishni tasavvur qilish qiyin.

Bolalar o'yin faoliyatlarining mohiyati rus psixologlaridan L.S.Vigotiskiy, S.K.Rubinshteyn. A.N.Leontg'ev, E.A.Arkin, D.B.Elkonin va boshqalarning asarlarida ilmiy asosida yoritib berganlar. Rus psixologlari o'z asarlarida psixologlarining o'yin nazariyalarini qattiq tanqid ostiga olishlari bilan birga bolalar o'yin faoliyatlarining mohiyatini materialistik asosda ilmiy nuqtai nazardan tushuntirib berganlar. Bu jihatdan, xususan, S.K.Rubinshteyn,

A.N.Leontg'ev. E.A.Arkinlarning asoslari diqqatga sazovor ishlardir. O'yinning bolalar psixik taraqqiyotidagi g'oyat katta ahamiyatini nazarda tutib, mashhur pedagoglar va mutafakkir yozuvchilar o'zlarining bu masalaga doir qimmatbaho fikrlarini yozib qoldirganlar. A.S.Makarenkoning fikricha, bolalarning o'yin faoliyatlari ularni jismoniy va psixik jihatdan garmonik ravishda rivojlanishlari uchun birdan-bir vosita hisoblanadi. Biz kattalar odamlar uchun mehnat faoliyati qanchalik ahamiyatli bo'lsa, bolalar uchun o'yin shunchalik ahamiyatga ega.

“Yaxshi o'yin faoliyati”-deydi A.S.Makarenko,- yaxshi bajarilayotgan mehnatga o'xshaydi. Mana shuning uchun bolalar o'yin faoliyatida o'zlarini qanday namoyon etsalar, katta bo'lganlaridan so'ng mehnat faoliyatlarida ham ko'p jihatdan o'zlarini shunday namoyon etadilar. A.S.Makarenkoning bu fikri bolalarning o'yin faoliyatlari orqali ularda yuksak insoniy sifatlarini tarbiyalash imkoniyatini naqadar katta ekanligiga ahamiyat bilan qarashni taqozo etadi.O'yn faoliyati bolalarni insoniyatining ijtimoiy tajribasini egallashning shakliga, ya'ni ta'lim faoliyatiga tayyorlaydi. Odamlar birdangina ijtimoiy tajribasini o'zlashtirishga kirisha olmaydi.

Bola voqelikdan, ya'ni o'zi yasab turgan muhitni va undagi turli-tuman narsa hamda hodisalarni juda sevib o'ynaydi. Bola o'zining voqelikka bo'lgan cheksiz muhabbatni va undagi narsa hamda hodisalarni bilishga bo'lgan intilishini o'zining xilma-xil o'yin faoliyatlarida ifoda etadi. Shuning uchun bola o'zining turli variantdagi o'yinlarida xayoliy muhit yaratib,voqealikni mumkin qadar to'la va to'g'ri aks ettirishga intiladi o'zlarining faoliyatlarida qanchalik xayolga berilib ketmasinlar har doim voqeyiy dunyoga, undagi real narsalarga ko'z tashlab turadilar. Buning haqiqatdan ham shunday ekanligini ularning o'yin jarayonidagi o'z xatti-harakatlariga “ bunday bo'ladi” “ bunday bo'lmaydi” deb baho berib turishlaridan ko'rishimiz mumkin. Ular qanchalik o'yinga berilmasinlar, voqeyiy dunyoni hech qachon unutmaydilar va unga go'yoki andaza tariqasida zimdan qarab turaveradilar.

Bolalar o'yinlardagi turli-tuman harakatlar va narsalar voqelikda haqiqatdan bor bo'lgan real harakat hamda real narsalarning real obrazlaridir. Bola o'zi yashab turgan real voqelik bilan bog'liq bo'lmagan xayoliy, afsonaviy o'yinlar yaratishning hali uddasidan chiqa olmaydi. Chunki bola hali o'zi bilmagan, ko'rmagan, eshitmagan narsalarni o'z o'yin faoliyatida aks ettira olmaydi.U yoki bu o'yinni o'ynash uchun bolalar albatta elementar ravishda bo'lsa ham hayotiy hodisalar hamda mehnatning bir qancha turlari bilan tanish bo'lishlari kerak bo'ladi. Bolaning hayoti qanchalik mazmundor va yashash doirasi qanchalik keng bo'lsa, uning

o'yinlari hamshunchalik xilma-xil bo'ladi. Natijada esa bola zerikib, toliqib qolmaydi. Bolalar hayotini mazmundor qilish ko'p jihatdan tarbiyachilarning hamda ota-onalarga bog'liq jarayon hisoblanadi. Ota-onalar va tarbiyachilar bolalalarni vaqti-vaqti bilan sayohatga olib chiqib turishlari maqsadga muvofiqdir.

Shunday qilib, o'yin bolalar xayoli tomonidan yaratilgan narsa emas, aksincha bolalar xayolining o'zi o'yin jarayonida yuzaga kelib rivojlanadigon jarayon hisoblanadi. Bolalar o'yin faoliyatida turli xayoliy va afsonaviy obrazlarni yaratadilar. Odamning tashqi muhitdagi narsa va hodisalarni aks ettirish jarayonlari passiv jarayon emas, balki aktiv hamda ijodiy yaratuvchan, o'zgartiruvchi jarayondir. Bolalar o'yin faoliyatining yana bir xususiyati, o'yinning umumlik xarakteriga ega bo'lishidir. Bola o'zining turli-tuman o'yinlarida faqat o'ziga tanish bo'lgan yolg'iz bir kasb egasining emas umuman haydovchining militsionerlarning, tarbiyachilarning, uchuvchilarning xatti-harakatlari aks ettiraveradi.

Maqolamiz so'ngida xulosa qiladigan bo'sak hozirgi galabalashuv jarayonlarida pedagogika bilan psixologiyaning o'zaro uyg'unligi aks etgan holda ta'lim tarbiya jarayonlari jadal suratlarda olib borilmoqda. Bunday o'zgarishlar alabbat kelajakda o'z samarasini bundanda samarali tarzda ko'rsatishiga umid bog'laymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Luiz Miguel Renda dos Santos, Shintaro Okazaki Planned elearning adoption and occupational socialisation in Brazilian higher education, Studies in Higher Education. 2016. Doi: 10.1080/03075079.2015.1007940. 1974-1994.

2. Mazen Ismaeel Ghareb, Saman Ali Mohammed. The role of elearning in producing independent students with critical thinking. International journal of engineering and computer Science. 2015. 15287-15297. DOI:10.18535/ijecs/v4i12.34

3. Muslimov N.A. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida kompetentlik. T.: TDPU: "Mehnat va kasb ta'limi o'quvchilari kasbiy kompetentligini ta'minlashning interaktiv texnologiyalari": Respublika ilmiy — amaliy konferensiya materiallari., 2010.

4. Qo'ysinov O., Alimnazarov O. The Method of Organizing Independent Education using Compass 3D software in Educational Process. doi.org/10.9756/INT-JECSE/V1413.245. 2022.

5. Ulugov B., Kasimov Sh. Application of Pedagogical Information Technologies in the Educational Process of Universities in Uzbekistan. International

Journal of Information and Communication Technology Education.
doi.org/10.4018/IJICTE.20211001.0a15.

6. Yanuschik O., Pakhomova G., Khongorzul Batbold. E-learning as a Way to Improve the Quality of Educational for International Students. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2015. 147-155. — URL: <https://earchive.tpu.ru/handle/11683/33655?mode=full>

